

theoretical base, forms and methods of application of musical computer technologies in the pedagogical process of formation of the competence of a future music teacher.

Key words: *professional competence, competency, musical-computer technology, future music teacher, education paradigm, musical art.*

УДК 37:004+371:78

М. О. Завгородня

Українська інженерно-педагогічна академія

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття містить огляд сучасного стану та аналіз тенденцій розвитку наукових досліджень щодо формування готовності майбутніх музичних керівників застосовувати педагогічні інноваційні технології. Виокремлено основні проблемні аспекти в контексті компетентісної парадигми освіти майбутніх музичних керівників у вищих навчальних закладах. Уточнено понятійний апарат щодо компетенцій готовності майбутніх музичних керівників. Висвітлено основні музично-педагогічні компетенції готовності майбутніх музичних керівників, набуття яких створює базову основу для застосування будь-яких інноваційних технологій у мистецькій галузі освіти. Визначено перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: *готовність, компетенція готовності, компетентність, педагог, інноваційна музично-педагогічна технологія; майбутній музичний керівник; парадигма компетентісної освіти, музичне мистецтво, майстерність майбутнього музичного керівника*

Постановка проблеми. Розвиток національної системи вищої педагогічної освіти України, необхідність перебудови її за критеріями Болонського процесу потребує змін до підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ) за компетентісною парадигмою освіти із застосуванням сучасних педагогічних технологій. У галузі музично-педагогічної освіти актуальним постає питання щодо професійної готовності майбутніх музичних керівників (далі – ММК) дитячих дошкільних навчальних закладів до сучасних потреб суспільства. Серед нагальних потреб суспільства важливе місце займає проблема уміння набуття професійної готовності ММК для подальшого застосування інноваційних музично-педагогічних технологій (далі – ІМПТ) у практичній діяльності в дитячих садках, закладах естетичного виховання тощо. Висвітленню основних аспектів цієї важливої проблеми й присвячена стаття.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасні тенденції щодо застосування ІМПТ у галузі музичного мистецтва пов'язані з розвитком професійних здібностей, громадянських якостей, морально-етичних цінностей ММК. Дослідженням багатопланової проблеми музично-педагогічної освіти з

аспектів формування готовності ММК до застосування інноваційних методів, форм, технологій займалося багато науковців у різних напрямках діяльності. Загально-теоретичну базу музичної педагогіки сформували вчені: Е. Б. Абдулін, О. О. Апраксина, Б. В. Асаф'єв, Л. Г. Арчажнікова, Н. Я. Брюсова, Н. В. Васильова, С. В. Єгорова, Л. М. Живов, З. С. Квасниця, А. Г. Менабені, О. В. Михайличенко, Г. Ю. Ніколаї, О. М. Отич, Г. Н. Падалка, Л. Л. Радомская, М. І. Ройтерштейн, М. І. Сідорова, Г. П. Стулова, Г. М. Ципін, Б. Л. Яворський та ін. В Україні загально-теоретичними аспектами становлення та розвитку музично-педагогічної підготовки майбутніх педагогів займалися Л. А. Баренбойм, О. О. Гладишева, Л. В. Коваль, Т. П. Танько та ін.

Професійну компетентність педагога висвітлювали С. Г. Вершловський, В. Г. Воронцова, Н. В. Кузьміна, Н. І. Мельник, Л. М. Мітіна, В. Д. Шадріков та ін. Проблему організації та використання здоров'язбережувальних педагогічних технологій досліджували В. І. Лозова, А. В. Троцько та ін. Цей же аспект за допомогою використання засобів музичного мистецтва розглядали науковці Г. О. Горська (упровадження здоров'язбережувальних технологій у системі: родина – дошкільний навчальний заклад), І. І. Кухар, І. А. Синиціна та ін.

Загально-теоретичними проблемами розробки та впровадження новітніх педагогічних технологій займалися В. П. Беспалько, В. І. Байденко, Р. С. Гуревич, І. А. Зязюн, Г. К. Селевко, В. О. Сластьонін, П. І. Підкасистий, І. П. Подласий, В. І. Шахов та ін. Сутність компетентісного підходу до навчання, проблеми формування професійно-педагогічної компетентності досліджували: І. С. Байкова, О. В. Беспалько, Н. Д. Белявіна, І. І. Драч, І. А. Зимня, Г. В. Єльнікова, В. І. Жигір, Л. В. Коваль, О. В. Коваленко, Г. Ф. Пономарьова, А. В. Хуторський та ін. Проблеми педагогічної майстерності та професіоналізму педагога вивчали Л. П. Вовк, А. І. Кузьмінський, А. В. Кондрашова, М. І. Лазарєв, В. О. Радкевич та ін. Аспекти розвитку особистісної творчої підготовки вчителя висвітлювали В. П. Андрущенко, О. А. Дубасенюк, С. А. Калашнікова, О. М. Коберник, П. Г. Лузан, С. В. Савченко та ін. На жаль, актуальній проблемі формування готовності ММК щодо застосування інноваційних технологій як цілісного дослідження в межах компетентісної парадигми освіти дослідниками не надано належної уваги, а перспективні можливості щодо формування професійних компетенцій готовності ММК не розглянуто взагалі.

Мета статті – висвітлення стану та тенденцій розвитку досліджень щодо формування готовності ММК до застосування ІМПТ у межах компетентісної парадигми освіти у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу подано в такій послідовності: 1. Уточнення понятійного апарату досліджень. 2. Висвітлення досліджень сучасного стану світових теоретичних доробок і розвитку наукової думки щодо аспектів набуття ММК компетенцій готовності для застосування інноваційних технологій. 3. Перспективи розвитку розглянутих досліджень.

1. Уточнення понятійного апарату досліджень. Законом України «Про вищу освіту» № 1187-2 (від 01.07.2014р.) щодо суб'єктів ВНЗ визначено поняття:

- компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Це поняття у повній мірі відноситься до ММК. Тому, надаємо уточнення: «компетентність майбутнього музичного керівника» – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність ММК успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність.

Далі, у контексті визначення якості освіти, закон передбачає відображення компетентності у відповідних до стандартів вищої освіти компетенціях: знань, умінь, навичок тощо. Таке ж змістовне тлумачення знаходимо в багатьох наукових джерелах. Наприклад, у Л. І. Казанцевої «поняття «компетенція» втілює зміст будь-якого виду діяльності, а «компетентність» становить сукупність якостей особистості, необхідних для реалізації цього змісту» [4, 77–78], а І. Жадленко вважає, що «компетенція – це загальна здатність, що базується на набутих уже знаннях, досвіді, цінностях, здібностях» [1].

Ураховуючи, що поняття готовності педагога до певної діяльності входить до складу його професійної компетентності набутої у ВНЗ, то відображення цього знаходимо у відповідних компетенціях готовності педагога. Таким чином, для ММК уточнюємо поняття: «компетенції готовності майбутнього музичного керівника» – це складові компоненти професійної компетентності ММК, які динамічно виокремлюють педагогічні та мистецькі знання, вміння, практичні навички, способи мислення, світоглядні та громадянські якості, морально-етичні цінності, що визначають здатність ММК успішно здійснювати професійну подальшу діяльність.

2. Висвітлення досліджень сучасного стану світових теоретичних доробок і розвитку наукової думки щодо аспектів набуття ММК компетенцій

готовності для застосування інноваційних технологій, на наш погляд, доцільно провести за зазначеними вище компетенціями готовності.

Проблема формування готовності педагога до певної діяльності вперше знаходить своє відображення в науковій літературі кінця 50-х – початку 60-х років XX століття. Сьогодні ці аспекти потребують нагального вирішення, як зазначає А. У. Садекова, тому що «многие выпускники не обладают способностью быстро адаптироваться к изменяющимся социально-экономическим условиям и трудовым функциям; содержание образования и используемые технологии обучения, как правило, не обеспечивают высокий уровень готовности выпускника к профессиональной деятельности; стихийно и неосознанно используются современные достижения профессиональной педагогики и педагогические инновации; существующая учебно-программная документация в большей мере ориентирована на содержательные аспекты учебного процесса и в меньшей степени – на конечные цели и задачи подготовки специалистов» [8].

У напрямі досліджень з набуття компетенцій готовності педагогами з музичних дисциплін у межах загально-теоретичних знань і впровадження ін.-новаційних технологій викладання мистецьких дисциплін слід зазначити концептуальні положення вчених: І. Ю. Алексашиної, Б. В. Асаф'єва, Н. В. Васильєвої, В. Г. Воронцова, О. А. Дубасенюк, І. І. Полубояриної, І. І. Подлесого; щодо застосування музично-комп'ютерних технологій необхідно звернути увагу на праці Г. В. Зикової, А. М. Корнак, В. В. Луценко, О. І. Маркова та ін.

Теоретичну базу з набуття компетенцій готовності щодо вмінь і засвоєння навичок технічної та художньої майстерності гри на музичних інструментах у ролі виконавця та концертмейстера розробили Ю. Б. Алієв, Е. Б. Брилін, О. А. Лоскутова, Л. М. Масол, М. І. Сідорова та ін. У співавторстві з П. О. Завгороднім у праці [2, 55–65] нами визначено основні функції впливу на музичні компетенції ММК і описано їх у математичній моделі процесу гри на музичних інструментах. Зроблено математичний опис формування музично-виконавчих компетенцій готовності, що відтворюють художню та технічну майстерність ММК.

Безперечно, як зазначає І. П. Подласий, «результаты обучения находятся в прямой пропорциональной зависимости от мастерства (квалификации, профессионализма) преподавателя» [6]. Саме тому, важливу роль для педагога-музиканта відіграє формування компетенцій готовності педагога, як співака, композитора, оранжувальника, диригента. На цьому наголошує також низка науковців: Л. І. Варнавська, О. О. Гладишева, А. Г. Менабені, Г. П. Стулова та ін.

До компетенцій готовності за компетентісним способом мислення можна віднести праці С. І. Архангельського, І. С. Байкової, О. І. Кочурової, Л. Є. Жарінової, В. А. Сластьоніна, С. В. Путєєвої, Л. В. Коваль та ін. Упровадження в Україні кредитно-модульної системи освіти законодавчо примушує ВНЗ здійснювати формування професійних компетенцій готовності ММК цим способом.

Компетенції готовності до розвитку творчої особистості й уміння педагогічного спілкування, набуття артистизму розглядали В. П. Андрущенко, М. І. Лазарєв, Г. Н. Падалка, С. О. Сисоєва, О. С. Цокур та ін. Цей набір компетенцій готовності потребує, за О. В. Михайличенком, «постоянное развитие личностных музыкальных качеств учеников (студентов) – овладение навыками звуковысотного, метроритмического, художественно-творческого аналитического восприятия (музыкальный слух и чувство ритма, фактуры, формы)» [5, 71–104]. Педагогічний артистизм як феномен і професійно значиму властивість учителя О. С. Цокур наділяє важливими функціями: мотиваційною, мобілізаційною, атрактивною, фасилітаторською, стимуляційною, синтезаційною та зазначає, що «использование в учебном процессе вуза обозначенных выше функций педагогического артистизма, устанавливающиеся между преподавателем и студентами учебно-познавательные, образовательно-воспитательные, поисково-творческие и деловые отношения, основанные на доверии и уважении, способствуют созданию на лекции и практических занятиях творческой атмосферы, возникновению духа сотрудничества и сотворчества» [10, 47–50]. Формування цих компетенцій готовності, на наш погляд, є актуальним для подальшої роботи ММК із дитячим контингентом у дошкільних дитячих закладах, де добрий надійний контакт із дітьми є однією з найголовніших вимог до ММК.

Невирішені аспекти компетенцій готовності щодо застосування ІПТМ у формуванні творчої та естетичної особистості ММК було розглянуто автором у попередньому дослідженні й «визначено основні особливості суттєвих ознак ІПТМ у галузі музичного мистецтва, зокрема в напрямі розвитку музичної майстерності й формування творчої естетичної особистості в майбутніх музичних керівників як складових професійної компетентності» [3, 389–390].

Компетенції готовності педагога щодо світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, поширення світових інновацій у педагогіці з упровадження здоров'язберезувальних технологій досліджували О. О. Бодальов, Л. П. Вовк, Є. М. Герасименко, А. О. Деркач,

С. А. Калашнікова, О. М. Кoberник, О. Е. Коваленко, М. В. Кларін, В. І. Лозова, Г. К. Селевко, Т. С. Танько, А. В. Троцко та ін. У частині формування цих компетенцій готовності у ММК цікавих публікацій і достовірних досліджень нами не виявлено.

3. Перспективи розвитку розглянутих досліджень ми пов'язуємо з подальшими теоретичними розробками та моделюванням процесу набуття компетенцій готовності ММК у напрямі опанування сучасних ІМПТ на базі застосування в навчанні засобів мультимедіа простору, сучасних та інтерактивних форм педагогічних технологій. Цю точку зору підтримує більшість дослідників. Так, О. О. Сороко зазначає: «Веб-технології надають нові можливості для: сприяння розвитку ключових компетентностей, зокрема когнітивних навичок, самонавчанню, реалізації особистісного потенціалу учнів і вчителів» [9].

О. В. Резикова підтверджує: «актуальним на сьогоднішній день компонентом музыкально-педагогической деятельности является заинтересованность в инновациях в науке и технологиях. То есть владение и использование в профессиональной деятельности современных информационных медиасредств – аудио-, видеоустройств; компьютер и различные игровые и обучающие программы» [7]. Сучасні інтерактивні та веб-технології досліджували С. О. Сисоєва, Н. В. Сороко та ін. Серед сучасних інноваційних педагогічних інтерактивних технологій, на наш погляд, для опанування ММК як педагога-музиканта, заслуговують на увагу такі:

- individualized teaching – індивідуальне навчання з урахуванням індивідуальних властивостей ММК: музичної пам'яті, музично-інтонаційних можливостей, творчої фантазії, художнього сприймання агогічних особливостей і характеру та мальовничого художнього образу музичного твору в цілому;
- life long learning – власний подальший розвиток музично-педагогічної майстерності, світогляду та особистості (після закінчення ВНЗ) – шляхом безперервного навчання й удосконалення компетенцій готовності педагога;
- blended learning – змішане навчання – синхронне навчання в аудиторії поєднують з онлайн спілкуванням по інтернету з учителем за певною тематикою. Для ММК створює атмосферу емпатійно-діалогового спілкування ефективно під час вивчення сольфеджіо, гармонії та композиції, а також для оволодіння здатністю до художньої інтерпретації музичних творів.

Висновки. Проведений аналіз літературних джерел показав, що аспекти формування готовності ММК до застосування ІМПТ висвітлено в науковій літературі розрізнено й переважно для окремих компетенцій готовності ММК, що явно недостатньо в межах сучасної компетентісної парадигми навчання у ВНЗ.

Отже, творче використання загально-теоретичної бази наведених результатів досліджень має визначити перспективні напрями подальших теоретичних розробок щодо вдосконалення змісту, форм і методів теоретичного опису процесу формування готовності ММК до застосування ІМПТ у межах компетентісної парадигми навчання у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жадленко І. Компетентісний підхід щодо професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у вищій школі [Електронний ресурс] / Ірина Жадленко. – 2014. – Режим доступу :

http://www.kspu.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1287%3A2014-05-20-07-30-53&catid=71%3A-4-5-6&Itemid=234&lang=uk.

2. Завгородня М. О. Моделювання процесу навчання гри на музичному інструменті / М. О. Завгородня, П. О. Завгородній // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – 2009. – Ч. 2. – С. 55–65.

3. Завгородня М. О. Інноваційні технології у формуванні творчої та естетичної особистості майбутнього музичного керівника / М. О. Завгородня // Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування : матеріали міжн. наук.-прак. конф. мол. учених і студ. Суми, 20–21 квітня 2011 р. – Суми : вид. СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – С. 389–390.

4. Казанцева Л. І. Сутність і характеристика ключових україномовних компетенцій старших дошкільників / Л. І. Казанцева // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 13 (272), Ч. III. – С. 78–88.

5. Михайличенко О. В. Музыкальная педагогика как отрасль педагогической науки и теория музыкального учебно-воспитательного процесса / О. В. Михайличенко // Мистецька освіта в Україні: теорія і практика [заг. ред. О. В. Михайличенко, редактор Г. Ю. Ніколаї]. – 2010. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. – С. 71–104.

6. Подласый И. П. Закономерности обучения [Електронний ресурс] / И. П. Подласый // Copyright, 2006. – Элитариум : Центр дистанционного образования. – Режим доступу :

http://www.elitarium.ru/2006/04/05/zakonomernosti_obuchenija.html.

7. Резикова О. В. Проблема профессиональной компетентности и повышения квалификации педагога-музыканта на современном этапе [Электронный ресурс] / О. В. Резикова // Педагогика искусства : Электронный научный журнал учреждения Российской академии образования «Институт художественного образования». – 2012. – № 3. – Режим доступу :

<http://www.art-education.ru/AE-magazine>.

8. Садекова А. У. Педагогические условия формирования готовности к профессиональной деятельности студентов колледжа банковского профиля : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / А. У. Садекова. – М., 2008. – 26 с.

9. Сороко Н. В. Використання веб-технологій у професійній діяльності вчителів філологічної спеціальності [Електронний ресурс] / Н. В. Сороко // Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. – К. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/2921/1/Сороко-статья.pdf>.

10. Цокур О. С. О роли функций артистизма в оптимизации педагогического общения преподавателя и студентов / О. С. Цокур // Педагогічний артистизм сучасного вчителя та викладача вищої школи: данина моді чи потреби часу? : зб. матер. міжн. наук.-практ. конф. 26 жовтня 2012 р. [за ред. проф. Л. М. Голубенко, проф. О. С. Цокур]. – Одеса, 2012. – С. 47–50.

РЕЗЮМЕ

Завгородняя М. О. Анализ современных исследований по формированию готовности будущих музыкальных руководителей к применению инновационных технологий.

Статья содержит обзор современного состояния и анализ тенденций развития научных исследований по формированию готовности будущих музыкальных руководителей применять инновационные педагогические технологии. Выделены основные проблемные аспекты в контексте компетентностной парадигмы образования будущих музыкальных руководителей в высших учебных заведениях. Уточнен понятийный аппарат относительно компетенций готовности будущих музыкальных руководителей. Освещены основные музыкально-педагогические компетенции готовности будущих музыкальных руководителей, приобретение которых создает базовую основу для применения каких-либо инновационных технологий в художественной области образования. Определены перспективные направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: готовность, компетенция готовности, компетентность, педагог, инновационная музыкально-педагогическая технология; будущий музыкальный руководитель; парадигма компетентностного образования, музыкальное искусство, мастерство будущего музыкального руководителя.

SUMMARY

Zavgorodnya M. The analysis of recent studies on the formation of future music teachers' readiness to the use of innovative technologies.

The article provides an overview of the current status and trend analysis of the development of scientific research on the formation of readiness of future music teachers to the use of innovative teaching technologies. The main problematic aspects in the context of competence paradigm of education of future music teachers in higher education institutions are outlined. The conceptual apparatus concerning the competencies of the readiness of future music teachers is defined. The main musical and pedagogical competencies of future music teachers' readiness, the acquisition of which creates the basis for the use of any innovative technologies in art education are revealed. The perspectives of further research are identified.

The competency of the readiness of future music teachers is specified. The author defines the competency of readiness of a future music teacher as the component of professional competence of a future music teacher, which dynamically allocates pedagogical and artistic knowledge, skills, practical skills, ways of thinking, worldview and civic qualities, moral and ethical values that determine the ability of future music teacher to implement successfully future professional activities.

It is noted that there are modern innovative pedagogical interactive technologies which can be used in the process of professional training of a future music teacher: individualized teaching – individual training that takes into account the individual peculiarities of a future music teacher: musical memory, musical intonation opportunities, creative imagination, artistic

perception of agogna features and character and scenic art image of a musical work as a whole; lifelong learning – own further development of musical and pedagogical skills, attitudes and the personality (after graduation) by continuous training and improvement of competencies of readiness of the teacher; blended learning – synchronous in the audience combined with online communication over the Internet with the teacher on a certain topic.

The analysis of the literature showed that the aspects of a future music teacher's readiness to the use of innovative musical and pedagogical technologies are revealed in the scientific literature in fragments and concern mainly the individual readiness competencies of a future music teacher, which is insufficient in the modern competence paradigm of education.

Key words: *readiness, competency of readiness, competence, teacher, innovative musical and pedagogical technology, future music teacher; paradigm of competence education, music, art, skill of future music teacher.*